

Niezwykła PRAGA

historie ludzi, magia miejsc

Praskie CV

Wśród dzielnic Warszawy Praga-Północ to jedna:

z najstarszych

pierwsze wzmianki o osadzie Praga (leżącej naprzeciwko Starego Miasta i Mariensztatu) pochodzą z 1432 r.; prawa miejskie Praga otrzymała w 1648 r., a w 1791 r. przyłączono ją do Warszawy

z najbliższych centrum

ok. 700 m od Zamku Królewskiego!

z najmodniejszych

mekka bohemy artystycznej, stołeczne centrum sztuki niezależnej

z bezpieczniejszych

według policyjnych statystyk w wielu kategoriach przestępstw pozostaje poza podium

z najmniejszych

powierzchnia – 11,4 km², liczba ludności – 69 510 (dane z 2011 r.).

Praga-Północ to jeden z najlepszych adresów w Warszawie!

Dzielnica wielkich perspektyw – wkrótce otwarcie II linii metra, a to dopiero początek...

Drodzy Państwo!

Przed Wami wydawnictwo, które jest próbą „odczarowania” Pragi-Północ. Ciągłe bowiem wśród Warszawiaków pokutuje stereotypowa opinia o Naszej Dzielnicy odwołująca się do minionych czasów. Tymczasem Praga się zmienia – pracując tu i stykając się z Prażanami, wiem jak te stereotypy są krzywdzące, a przede wszystkim nieprawdziwe! Praga-Północ jest niepowtarzalna, autentyczna, w niezwykle sposób łącząca tradycję i nowoczesność. Z jednej strony to unikatowy kawałek miasta, gdzie można poczuć smak przedwojennej stolicy, z drugiej – na wskroś awangardowa enklawa skupiająca fantastycznych ludzi: kreatywnych, wrażliwych społecznie, często bardzo wybitnych.

Praga-Północ to miejsce, w którym słowo „sąsiad” nie jest pustym dźwiękiem i owocuje swoistym kodeksem honorowym. To Dzielnica o niezwykłym potencjale wynikającym zarówno z atrakcyjności inwestycyjnej związanej z centralnym położeniem w Warszawie, lecz także z aktywności jej mieszkańców i sympatyków, którzy tworzą niepowtarzalny klimat. Mam nadzieję, że owo praskie poczucie sąsiedzkiej wspólnoty będzie promieniowało na całą Warszawę.

Zapraszam do lektury przypominającej niezwykle miejsca i Osoby, których dorobek jest potwierdzeniem praskiego genius loci. To oczywiście tylko skromny wybór – wybitnych osobowości, które odcisnęły swój ślad na Pradze-Północ jest przecież znacznie więcej! Jestem jednak przekonany, że ta maleńka próbka zachęci Państwa do nowego spojrzenia na Naszą Dzielnicę, a może skłoni do osiedlenia się na prawym brzegu Wisły? Serdecznie zapraszam na Pragę!

Piotr Zalewski
Burmistrz Dzielnicy Praga-Północ
m.st. Warszawy

Paweł Althamer
– rzeźbiarz, performer

Niektórzy twierdzą, że jest kosmitą, ale nie wiercie w to! To człowiek bardzo mocno związany z Ziemią i ludźmi, szczególnie z tymi mieszkającymi na Bródnie, ale i na Pradze-Północ odcisnął niejeden ślad. W swojej pracowni na Inżynierskiej przygotował m.in. osławionego GUMĘ, rzeźbę auten-

tycznego mieszkańca Stalowej, poruszającej ofiary wykluczenia społecznego. Odważny projekt zrealizowany przez artystę i praską młodzież w ramach działań pedagogów ulicznych stowarzyszenia GPAS wywołał wielkie zainteresowanie i także poruszenie. Sceptycy, którzy wieszczili rychłe zniszczenie rzeźby usytuowanej na roku Stalowej i Czyszowej musieli jednak wycofać się z tych wizji jak niepyszni. Pan Guma szybko się zaaklimatyzował (w końcu spędził w tym miejscu pół życia): aby nie zamarznął podczas mrozów, przechodnie założyli mu futrzaną czapę. Obecnie rzeźba poddawana jest konserwacji w Muzeum Sztuki Nowoczesnej, ale wszyscy mają nadzieję, że Guma już wkrótce wróci na Stalową.

Jerzy Andrzejewski
– prozaik, publicysta,
felietonista, scenarzysta,
działacz opozycji
demokratycznej w PRL,
współzałożyciel Komitetu
Obrony Robotników.

Do śmierci mieszkał w pięciopokojowym mieszkaniu przy dzisiejszej Alei Solidarności 53. To tutaj w latach 60. i 70. często zbierała się śmietanka ówczesnej opozycji. W gabinecie Andrzejewskiego w grudniu 1963 roku powstał projekt słynnego Listu 34, będącego protestem wobec polityki kulturalnej państwa oraz cenzurze.

W 1968 r. Andrzejewski podpisał *List pisarzy* do rektora UW, wstawiając się za prześladowanymi przez władzę uczestnikami manifestacji marcowych. Był jednym ze współzałożycieli Komitetu Obrony Robotników. W 1976 r. napisał list otwarty *Do prześladowanych uczestników robotniczego protestu*. W latach 1977-1981 publikował na łamach niezależnego pisma „Zapis”.

Pisarzowi największą sławę przyniosła powieść *Popiół i diament*, którą wydał w 1948 r. Stała się ona pierwowzorem filmu Andrzeja Wajdy pod tym samym tytułem nakręconego dziesięć lat później.

Gosia Baczyńska – projektantka mody

Tuż za progiem butiku i atelier na Floriańskiej następuje gwałtowna teleportacja do Wielkiego Świata! Schody niczym misterna koronka, żyrandol wprost z wiedeńskiego domu aukcyjnego, bajeczne kreacje Gospodyni, słusznie zwanej królową polskich projektantów... Co podziwiać najpierw? Trudny wybór, zwłaszcza że i goście bywają tu arcyinteresujący: Grażyna Szapołowska, Małgorzata Kożuchowska, Katarzyna Figura, Reni Jusis, Marta Żmuda-Trzebiatowska, Anna Maria Jopek.

Od sierpnia 2009 r. Gosia Baczyńska (absolwentka Wydziału Projektowania Ceramiki i Szkła Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu) króluje na Pradze. I podsyca magiczny klimat tej dzielnicy swym talentem, czego niezbitym dowodem porywający pokaz (a właściwie spektakl) mody zaaranżowany jesienią ubiegłego roku na podwórku przy ulicy Kępczej. Pani Gosiu – chcemy jeszcze!

Bazar Różyckiego

– najstarszy bazar Warszawy, ostatnie, czynne i zachowujące ciągłość działalności handlowej, historyczne targowisko warszawskie.

W 1901 r. Julian Józef Różycki, znany farmaceuta i społecznik nabył kilka posesji i budynków, co dało początek bazarowi w obrębie ulic: Targowej, Żąbkowskiej, Brzeskiej i Kępczej.

Obok działalności handlowej w całym okresie istnienia Bazar Różyckiego stał się ostoją folkloru i dowcipu warszawskiego. Reklamy i zawołania sprzedawców stawały się powszechnymi powiedzonkami, zawędrowały na sceny kabaretów warszawskich. Piosenki z Bazaru trafiały na warszawski podwórkę. Flaki i pyzy stały się nie tylko kulinarną specjalnością Bazaru, ale także elementem kuchni warszawskiej. Bazar znajdował swoje miejsce w literaturze, malarstwie, karykaturze. Wiechowskie postacie

bazarowe uosabiały folklor warszawski. U wielu Warszawiaków nawykiem, przyzwyczajeniem, a trochę i modą było bywanie na Bazarze Różyckiego.

Obecnie organizatorem i administratorem bazaru jest Stowarzyszenie Kupców Warszawskich Bazaru Różyckiego. Realizację projektu modernizacji bazaru i rozwijania działalności handlowej, z zachowaniem historycznej tradycji i specyfiki utrudnia skomplikowana sytuacja własności gruntów.

W bezpośrednim sąsiedztwie bazaru, przy ul. Targowej 50/5, zlokalizowane jest Muzeum Warszawskiej Pragi. Obecnie trwają tam prace budowlane, dzięki którym zabytkowe obiekty zostaną wyremontowane i zaadaptowane na Muzeum. MWP powstaje jako miejsce przyjazne nie tylko dla warszawiaków, lecz także turystów odkrywających stolicę – stanowiące trwałe elementy krajobrazu, kształtujące pozytywny obraz dziedzictwa kulturowego tego rejonu.

Niezwykła PRAGA

Menachem Begin – polityk

W powstałym w 1926 r. okazałym gmachu dawnego Żydowskiego Domu Akademickiego przy ul. Sie-rakowskiego 7 mieszkali przedstawiciele młodzieży żydowskiej uczącej się w stolicy. Najbardziej znanym lokatorem bursy w latach trzydziestych ubiegłego wieku był Menachem Begin – ówczesny student prawa na Uniwersytecie Warszawskim, późniejszy premier Izraela i laureat Pokojowej Nagrody Nobla.

Michał Bergson – bankier, filantrop i działacz społeczny

Z jego inicjatywy został wybudowany przy ul. Jagiellońskiej 28 w latach 1911-1914 Gmach Wychowawczy Warszawskiej Gminy Starozakonnych. Od samego początku pełnił on funkcję dziennego przytułku dla 100 dzieci w wieku od 2 do 5 lat, ochronki dla 150 dzieci oraz szkoły pomyślanej na 550 uczniów, mieszkania dla personelu i biura praskiego wydziału dobroczynności. W 1940 r. wszyscy pracownicy i wychowankowie zostali przesiedleni do getta warszawskiego. Zdewastowany w czasie wojny budynek po wojnie przebudował na swoje potrzeby Teatr Żydowski im. Ester Rachel Kamińskiej. Od grudnia 1953 r. do dnia dzisiejszego mieści się w tym miejscu Teatr „Baj”. W pozostałych pomieszczeniach znajdują się: przedszkole, przychodnia zdrowia i prywatne mieszkania. Budynek zachował do dnia dzisiejszego w niemal idealnym stanie i stanowi cenny zabytek kultury żydowskiej na Pradze.

Teatr Baj

powstał w 1928 r. i jest najstarszym teatrem lalek dla dzieci w Polsce. Jego pierwsze spektakle inspirowane były szopką – tradycyjnym przedstawieniem grany w okresie Bożego Narodzenia przy użyciu kukieł.

Dorobek artystyczny teatru obejmuje ponad 150 premier. Baj ma w repertuarze sztuki autorów polskich i adaptacje światowej literatury dla dzieci. Poszukuje stale nowych środków wyrazu, stosując różne formy i techniki lałkowe. Pozostaje wierny lałce, a jego najważniejszym widzem jest dziecko.

Niezwykła PRAGA

Stanisława Celińska

– aktorka teatralna i filmowa

Na Stalowej spędziłam najważniejsze, pierwsze trzy lata życia, bo teraz już wiem, że w dziecku wszystko się w tym okresie kształtuje – wspomina aktorka w niedawno wydanej książce *Niejedno przesłam*. A zatem sprawa jasna – to wpływowi Pragi zawdzięczamy prawdę psychologiczną, odwagę obrazowania rzeczywistości i wzruszenia wywołane wybitnymi kreacjami w warszawskich teatrach m.in.: Współczesnym, Nowym, Dramatycznym, Studio i Kwadrat. Nie mówiąc o fenomenalnych rolach filmowych i recitalach!

Maria Czaplicka

– etnografka i geografka

Wybitna badaczka Syberii i syberyjskiego szamanizmu przyszła na świat na Starej Pradze w rodzinie urzędnika praskiej kolei żelaznej. Rodzina Czaplickich mieszkała najprawdopodobniej przy ulicy Brzeskiej, gdzie rezydowali urzędnicy, nauczyciele, kupcy oraz mieścił się szpital kolejowy lub na Kijowskiej, wzdłuż której stały domy ze służbowymi mieszkaniami kolejarzy. Maria Czaplicka pracowała na pensji Łabusiewiczówny przy ulicy Bru-

kowej, studiowała na Wyższych Kursach Naukowych i Uniwersytecie Latającym, a także w katedrze antropologii London School of Economics. Zaproponowano jej ukończenie studiów na Uniwersytecie Oksfordzkim, gdzie udzielono jej stypendium na pierwszą wyprawę na Syberię. Władysław Orkan tak o niej pisał: *Jesteś jak bóstwo cudowne godne Botticellowych palet*. A jeden z jej zakopiańskich wielbicieli – Jan Rembowski – uwiecznił ją na tryptyku *Anioły stoją na rodzinnych polach*, stanowiącym ilustrację do wiersza Słowackiego.

Paweł Elsztein

– dziennikarz, fotograf

O Pradze wie wszystko! Niestrudzony badacz i dokumentalista prawobrzeżnych dziejów i współczesności – jeśli coś się tu tylko dzieje, zawsze jest obecny ze swym nieodłącznym aparatem (Nie spotkaliście go? To znaczy, że byliście w Pradze czeskiej!). Człowiek-legenda na Pradze, mieszkający w samym jej sercu, na ulicy Małej. Autor wielu książek, w tym szczególnie ważnej pt. „Moja Praga” (bardzo trafny tytuł – Praga jest rzeczywiście Jego!), oraz kilkunastu wystaw obrazujących historię tej części miasta i życie jej mieszkańców.

Inżynierska

– ulica położona na obszarze Nowej Pragi, biegnąca od Wileńskiej do Ratuszowej.

Ulica powstała zapewne w latach 80. XIX wieku. W okresie międzywojennym w budynku przy ulicy Inżynierskiej 4 działało kino „Era”, odbudowane po wojnie w zmienionej postaci przy zachowaniu dawnego układu wnętrza. Kino istniało już przed rokiem 1929, jako pierwsze w dzielnicy. Obecnie znajdują się tutaj studia Superstacji. Inżynierska to prawdziwe zagłębienie kulturalne Pragi. W dawnym składzie mebli Wróblewskiego mieszczą się pracownie artystyczne, studia fotograficzne oraz agencje reklamowe. W podwórzu działa modny klub Sen Pszczoły.

Koneser

– jeden z najciekawszych zabytków przemysłowych w Warszawie. W 1867 roku w miejscu rogatek żąbkowskich zbudowano Fabrykę Oczyszczania Spirytusu. Przez ponad sto lat wyprodukowano tu miliony litrów wódki rozmaitych gatunków. To właśnie tutaj stworzono wódki: Wyborową (1927 r.) oraz Luksusową (1928 r.), ale też inne jak: Żubrówka, Żytniówka, Wystawowa, Przepalanka, Świtezianka, Redłówka, Siwucha czy Starka.

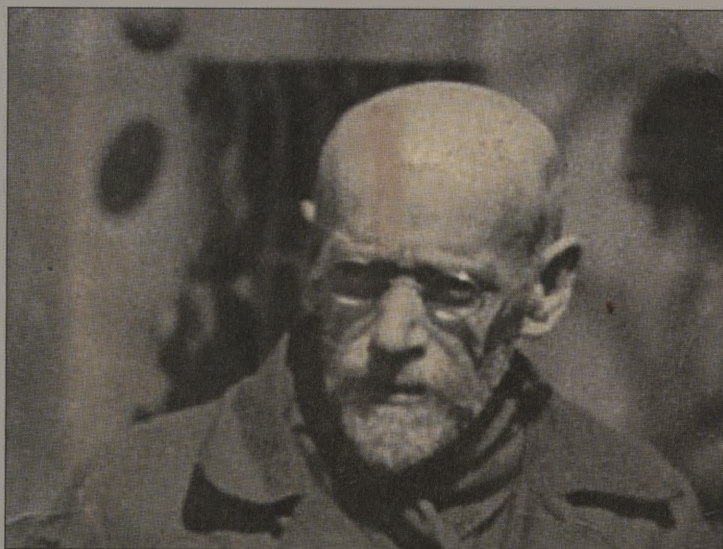
Koneser to szereg zabudowań z czerwonej cegły z charakterystyczną bramą wjazdową, przypominającą budowle średniowieczne. Obecnie obiekt jest w pierwszej

fazie przebudowy. To modelowy przykład współczesnej adaptacji architektury postindustrialnej. Na miejscu dawnego Konesera powstanie wielofunkcyjny kompleks złożony z części biurowej, handlowej, mieszkalnej i kulturalnej. Już teraz w części fabrycznych pomieszczeń działa m.in. Teatr Konsekwentny, Galeria Klimy Bocheńskiej (sztuka nowoczesna, w szczególności sztuka wideo i sztuka nowych mediów), Magazyn Praga (concept store prezentujący prace polskich, młodych designerów, wzbogacony o modernistyczne meble polskie i zagraniczne z lat 50., 60. i 70.). Zdomowił się tu Antykwariat Warszawski i klubokawiarnia Czysta Ojczysta.

Janusz Korczak

– lekarz, pedagog, pisarz,
publicysta, działacz
społeczny

Choć najmocniej związany z Warszawą lewobrzeżną, Praga również odegrała w jego życiu niebagatelną rolę. W 1890 roku Korczak dostał się do ośmio-klasowego VII Rządowego Gimnazjum Męskiego (obecnie VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV). O tym okresie życia napisał później w swym pamiętniku: *Mając piętnaście lat wpadłem w szaleństwo, furję czytania. Świat mi znikł sprzed oczu, tylko książka istniała...*

Zofia i Jan Kubickcy

– rzeźbiarze

Na Brzeskiej każde dziecko wie, gdzie jest pracownia państwa Kubickich. Ich Otwarta Pracownia Twórcza nieprzypadkowo tak się nazywa. Zawsze można tam wejść i zobaczyć jak pracuje pani Zosia. A wejść warto: różnorod-

ne formy rzeźbiarskie w brązie, drewnie i sztucznym kamieniu, kroniki sytuacyjne obrazujące m.in. macierzyństwo czy inne aspekty życia kobiet i mężczyzn. Dla dzieci zawsze ciepłe słowo, czasem herbata i kanapka. Fascynujący świat sztuki, do którego zapraszają Kubiccy, rozprzestrzenia się. Para artystów była

inicjatorami Nocnej Strefy Sztuki, akcji artystycznej ściągającej na Pragę-Północ prawdziwe tłumy. Oboje wiele czasu i energii poświęcają pracy społecznej i edukacyjnej – ich dorobek w tym zakresie jest imponujący. Można więc śmiało powiedzieć, że Praga też ma Arkady Kubickiego! A czasem wernisaż w bramie...

11 Listopada

(dawniej Esplanadowa, Śliwicka)
- ulica położona na Pradze-Pół-

noc, która biegnie od ul. Targowej do ul. Św. Wincentego. Po Powstaniu Styczniowym władze carskie przejęły część

terenów Nowej Pragi na potrzeby armii carskiej. Wzdłuż ulicy usytuowano koszarzy i magazyny wojskowe. Do I wojny światowej stacjonował w nich Drugi Orenburski Pułk Kozaków. Po odzyskaniu niepodległości koszarzy poddano gruntownej modernizacji, a stare baraki wyburzono. W pierwszym okresie odrodzonej Polski pracował w nich marszałek Józef Piłsudski.

Mieszkańcy Pragi zwykli dawniej nazywać ulicę 11 Listopada Smętną albo Smutną, a wynikało to z faktu, że tą ulicą często ciągnęły konduktory żałobne na cmentarze Bródnowski oraz Żydowski.

Dzisiaj wręcz odwrotnie! 11 Listopada to przede wszystkim tzw. praskie zagłębienie klubowe - to tu zlokalizowane są kluby Hydrozagadka, Saturator, Skład Butelek oraz Chmury, a także Teatr Academia.

Mała

- najbardziej filmowa ulica Warszawy, biegnąca od Inżynierskiej do Konopackiej.

Powstała około 1887 roku na gruntach przejętych przez miasto od Ludwika Wałusińskiego który był od 1852 roku właścicielem tego terenu.

Jeszcze do lat 70. XX wieku Mała była ulicą brukowaną i oświetloną gazowymi latarniami.

Z racji zachowania niemal całej dawnej zabudowy, wielokrotnie służyła za plan filmowy, udając przedwojenną Warszawę. Stała się plenerem zdjęciowym m.in. w filmach *Pianista* Romana Polańskiego, *Korczak* Andrzeja Wajdy, *Dziewczęta z Nowolipek* Barbary Sass oraz serialu *Wiedźmy* w reżyserii Jana Kidawy-Błońskiego.

Obecnie uliczka jest jednym z najbardziej klimatycznych zakątków Pragi.

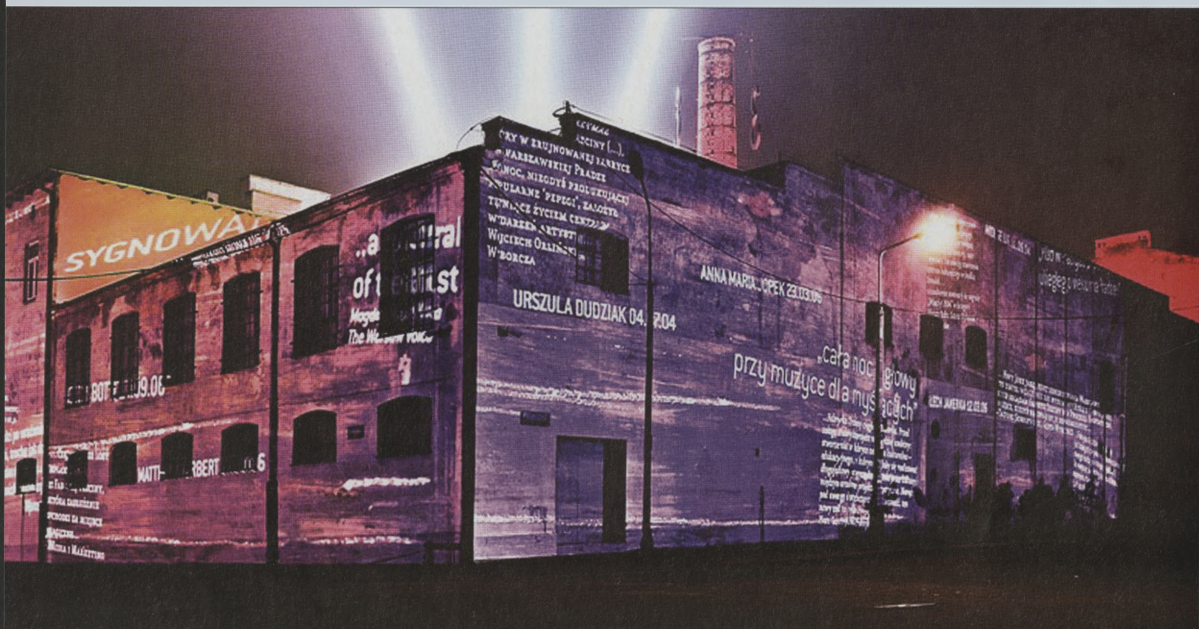

Michałów

– wschodnia część Szmulowizny. Nazwano na cześć księcia Michała Piotra Radziwiła, działacza filantropijnego, mecenasa kultury i współfundatora (wraz z małżon-

ką Marią) szkółek i schronisk dla ubogiej młodzieży oraz bazyliki Najświętszego Serca Jezusowego. Do Michałowa niektórzy zaliczają również tereny za linią kolei nadwileśkiej, należące już do Targówka Fabrycznego.

Od kilku lat teren Michałowa staje się znaczącym miejscem na mapie kulturalnej stolicy. Stara fabryka przy ulicy Otwockiej 14 w 2003 r. została zaadaptowana na Centrum Artystyczne Fabryka Trzciny – pierwsze, prywatne centrum artystyczne.

Mirosław Nizio – artysta rzeźbiarz, architekt wnętrz, mecenas sztuki i animator życia społecznego

Studiował na wydziale architektury wnętrz i rzeźby w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie oraz Fashion Institute of Technology w Nowym Jorku, na kierunku Interior Design. W 1989 roku założył własną firmę designerską w Nowym Jorku. Zdobył szereg nagród i wyróżnień, m.in.: Glenn Boyles Memorial Rendering And Design w 1993 roku, Educational Foundation for the Design Industries in Interior Design w 1998 roku.

Jest architektem znanym głównie z projektów przestrzeni publicznych: muzeów, ekspozycji historycznych, wystaw, pomników pamięci, scenografii. Współtworzył i zrealizował wystawę główną Muzeum Powstania Warszawskiego, które jest najczęściej odwiedzaną instytucją kulturalną w Polsce.

W 2002 roku Mirosław Nizio przeniósł pracownię do zabytkowej kamienicy przy ulicy Inżynierskiej 3, gdzie powstała także Galeria Nizio i Fundacja Nizio (dawniej The Creators), animująca kulturalnie społeczność Pragi. Zadaniem Galerii Nizio jest wspieranie początkujących twórców, prezentowanie sztuki zaangażowanej społecznie, organizowanie spotkań, projekcje i inne aktywności także dla dzieci.

Jaime Nieto - artysta grafik

Wybitny twórca – i to w wielu dyscyplinach sztuki: plakatu, ilustracji, designu, malarstwa i rzeźby, absolwent Wydziału Grafiki ASP w Warszawie (1977), w pracowni prof. Henryka Tomaszewskiego. Uczestnik wielu międzynarodowych konkursów i wystaw plakatu. Trzykrotnie nagrodzony w konkursach na Najlepszy plakat miesiąca w Warszawie (1980, 1984 i 1987). Do najważniejszych prac artysty można zaliczyć realizację kampanii 500-lecia Uniwersytetu w Alcalá i ćwierćwiecza Nagrody literackiej im. Cervantesa oraz wystawę poświęconą polskiemu plakatowi filmowemu (1991) i współpracę z Teatrem Replika z Madrytu. Od 1987 r. artysta mieszka i pracuje w Madrycie. Jego ostatnia indywidualna wystawa Znak jako metafora miała miejsce w maju 2008 r. w Alcalá de Benares, rok później w Segowii prezentował swój dorobek w dziedzinie plakatu.

Co sprawiło, że Hiszpan urodzony w Tuluzie we Fracji (1950), spędził dzieciństwo i młodość na Pradze-Północ (ul. Skoczylasa, a później Szanajcy)? Oczywiście odpowiedź kryje się w historii rodziny. Ojciec artysty Jaime Nieto López – tak jak dziesiątki tysięcy hiszpańskich antyfaszystów broniących legalnej Republiki – pod koniec wojny domowej w Hiszpanii (w 1939 r.)

ANTÍGONA EN NUEVA YORK

Janusz Głowacki

RÉPLIKA TEATRO PRESENTA

EL CARTERO SIEMPRE LLAMA DOS VECES

James M. Cain
Actores:
Socorro Anadón, Jarosław Bielski,
Luis Martí, Raúl Chacón
Adaptación y dirección:
Jarosław Bielski
Escenografía:
Małgorzata Zak

schronił się we Francji w obawie przed represjami. Zaangażowany w ruch oporu, został schwytany przez policję Vichy i oddany Niemcom, po czym wywieziono go do obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie. Po wojnie zawirowania polityczne sprawiły, że został wydany z Francji i zesłany na Korsykę. W połowie czerwca 1951 r. otrzymał azyl polityczny w Polsce, gdzie ukończył studia, uzyskał tytuł inżyniera mechanika i pracował w FSO. Równocześnie wykładał język hiszpański na UW i SGPIŚ-ie, był tłumaczem, twórcą wielu patentów. Zmarł w Hiszpanii w 1981 r. Mama Artysty, Ana Jiménez, pracowała w redakcji hiszpańskiej Polskiego Radia w Warszawie. Starsza siostra Dolores, po ukończeniu studiów na Wydziale Romanistyki była wykładowcą na Iberystyce UW, młodsza Carmen skończyła ASP w Warszawie.

Nowa Praga

– historycznie to część Pragi leżąca na północny wschód od Starej Pragi i oddzielona od niej linią kolei petersburskiej, zabudowywana od II połowy XIX w.

Historyczną Nową Pragę stanowił obszar położony na wschód od ulicy Targowej i Jagiellońskiej oraz na północ od Dworca Petersburskiego i linii Kolei Warszawsko-Petersburskiej. Obecnie jej zasięg jest nieco większy – obejmuje także Ogród Zoologiczny oraz Park Praski.

Jednym z najgłośniejszych miejsc Nowej Pragi był kiedyś rejon ul. Stalowej, Czynnzowej i Strzeleckiej. Właścicielem posesji był Władysław Pachulski, który na przełomie wieków wykupił parcele i wybudował tu

zespół domów z ponad 100 niewielkimi mieszkaniami (ul. Stalowa 39/41). Pośrodku założenia, na przedłużeniu ul. Czynnzowej, pozostawiono wielki dziedziniec i utworzono plac handlowy, tzw.

Bazar Pachulskiego. Teren ten, wraz ze stojącymi wokół budynkami, uwieczniono na teledysku *Bo tutaj jest jak jest* duetu Jan Borysewicz i Paweł Kukiz. Na Stalowej powstał też film *Rezerwat*.

O

Wiesław Ochman – śpiewak operowy (tenor liryczny)

Występował na największych scenach operowych i estradach świata, w towarzystwie największych gwiazd operowych, m.in. w mediołańskiej La Scali (1982), Barcelo-

nie, Buenos Aires, Madrycie, Moskwie, Rzymie, Sewilli i Wiedniu. Uczestniczył w najbardziej prestiżowych festiwalach muzycznych, z udziałem najslawniejszych zespołów, łącznie z Wiener Philharmoniker i Berliner Philharmoniker pod dyktando Herberta von Karajana i Karla Böhma.

Urodził się 6 lutego 1937 r. w Warszawie. W jednym z wywiadów wspominał: *Urodziłem się na przedwojennej Pradze, przy Żąbkowskiej. (...) Byłem niezłym gagatkiem, jak większość kolegów. W suterenie mieliśmy bednarza, który robił balie, beczki. Gotowe wystawiał do ogrodu, by wyschły. I my na tych beczkach jeździliśmy. On zawsze mówił mojej mamie: Pani Ochmanowa, z tych dzieciaków nic nie będzie. To są łobuzy, beczki mi zabierają. Pierwsze moje występy oczywiście były na Żąbkowskiej. Stawiano mnie na stołku, ja śpiewałem „Chryzantemy złociste, uśmiechnijcie się do mnie”. Wszystkie sąsiadki płakały. Kiedy już śpiewałem w Teatrze Wielkim, spotkałem naszego dozorcę, który oznajmił mi: Słuchałem cię w radiu, to było piękne, ale tak jak śpiewałeś, mając cztery lata, to już nie dasz rady zaśpiewać. Bo mimo wszystko to było fajne miejsce, wielu miło je wspomina (w wywiadzie dla SuperExpressu, marzec 2010 r.).*

**Agnieszka Osiecka
i Jeremi Przybora**
– poeci

Lata 1962-64 to czas nadzwyczajnego wzmożenia lirycznego na Pradze II. Przy ulicy Dąbrowszczaków 12 mieszkali bowiem w tym czasie Jeremi Przybora i Agnieszka Osiecka. Razem! Małe mieszkanko przyjaciół to był prawdziwy szczęścia łut, ich upragniony, miłosny port, dzięki uczuciu uwznioślony i porównany przez Agnieszkę do malowniczego, włoskiego miasteczka Portofino, uwiecznionego w piosence Freda Buscalionego *Love in Portofino*, do której poetka napisała polski tekst. Na „zwłószczenie” Dąbrowszczaków dowód obok, zaczerpnięty z Agnieszki Osieckiej i Jeremiego Przybory liścików na wyczerpanym papierze:

*Dziś przyjechało wiejskie kino
i na jeziorze błysnął łód,
w rosenbach krzycze się rozplynął,
a mnie tam smutno jest ciut, ciut...*

*Na wszystkich stołach słodkie wino,
a ja wciąż płotę niby z nut
to prawdziwe Portofino
– nasz przysłowiowy szczęścia łut.*

*I nie wiem, co tu jest przyczyną,
ale się ciesze, że aż ha,
je jeszcze będzie Portofino
inaczej mówiąc – Praga II.*

Janusz Owsiany

– prezes Stowarzyszenia Monopol Warszawski, propagującego użycie współczesnych zdobyczy nauki na potrzeby rozwoju położonych w Warszawie, a szczególnie w starej części Pragi, kompleksów. Stowarzyszenie działa w harmonii z naukowymi, przyjętymi w świecie i nowoczesnymi koncepcjami zagospodarowania terenów postindustrialnych przekształcających się w centra kulturowo-promocyjno-historyczne. To co robimy, to inwentaryzacja historii, która pozostała, bo właściciele kamienic, domów czy zakładników, zniknęli i nikt nie dba o to, co pozostawili. Są to elewacje kamienic, ale też fragmenty domów modlitwy z polichromiami. Można to wpisać do rejestru zabytków, ale funkcjonuje tu też coś, co historycy architektury nazywają relikiami. To są stare budynki, nie mające może wartości zabytkowej, ale będące pamiątkami historycznych, ważnych dla Pragi wydarzeń (z wywiadu dla Radia Praga, luty 2010 r.).

Park Praski

im. Żołnierzy I Armii Wojska Polskiego (dawniej Park Aleksandryjski/Aleksandrowski). Zajmuje powierzchnię 18,5 ha i ograniczony jest ulicami Wybrzeże Helskie, Ratuszową, Jagiellońską oraz aleją Solidarności. Od wschodu sąsiaduje z cerkwią św. Marii Magdaleny, od północy z Ogrodem Zoologicznym.

Park powstał na terenach zrównanych z ziemią pod fortyfikacje napoleońskie na początku XIX wieku. Podczas budowy mostu Kierbedzia postanowiono uporządkować okolicę. Odpowiedni ukaz carski wydany został 4 kwietnia 1865 roku przez cara Aleksandra III. Na jego cześć park nazwany został Parkiem Aleksandryjskim. W tym samym

roku rozpoczęto realizację projektu Jana Dobrowolskiego, kierownika Ogrodu Krasińskich.

Park otwarty został w 1871 roku. W tamtym okresie jego powierzchnia liczyła ok. 30 ha. Zajmował tereny dzisiejszego ZOO oraz tereny zalewowe Wisły, dziś oddzielone ulicą Wybrzeże Helskie. Posadzono tam wiele cennych gatunków drzew takich jak platan klonolistny, miłorząb japoński czy kasztan jadalny. Na terenie parku wybudowano też cukiernie i kawiarenki, a w 1903 r. przy wejściu od strony Plac Aleksandrowskiego (dziś Plac Weteranów 1863 roku) stanął nieistniejący już dzisiaj budynek Teatru Praskiego.

Jeszcze w 1916 r. roku dokonano zmiany nazwy kojarzącej się z zaborcami na „Park Praski”. po-

stawiono tam dużo urządzeń rozrywkowych, m.in. lunapark, a w 1928 r. na 12 ha terenów parkowych urządzono Miejski Ogród Zoologiczny.

Po II wojnie światowej z parku zniknęły urządzenia rozrywkowe. Przy alei Solidarności w 1952 r. powstał wybieg dla niedźwiedzi. W głębi parku stoi kilka figurek przedstawiających zwierzęta. m.in. metalowa żyrafa postawiona tutaj w 1981 r.

Dnia 3 lipca 1990 r. park został wpisany razem z Ogrodem Zoologicznym do rejestru zabytków. Uporządkowano zieleń, odbudowano spaloną muszlę koncertową, a place zabaw wyposażono w nowe urządzenia. W 1998 r. park otrzymał swoją obecną nazwę „Park Praski im. Żołnierzy I Armii Wojska Polskiego”.

Grzegorz Peradze (Grigol Peradze) – święty

Nie żeby mieszkanie na Pradze czyniło od razu świętym, ale historia Grzegorza Peradze dowodzi, że czasem tak się może zdarzyć! Prawosławny duchowny trafił do Warszawy na zaproszenie spotkanego w Lozannie Metropolity Warszawskiego i całej Polski Dionizego (Waledyńskiego), który zaproponował mu objęcie stanowiska profesora w Studium Teologii Prawosławnej Uniwersytetu Warszawskiego. Przyszły święty zajmował skromne mieszkanie przy ul. Brukowej 21 (obecnie Okrzei). Po wybuchu wojny, jako obywatel niepolski, mógł skorzystać z możliwości wyjazdu z Warszawy. Został. Zginął w obozie Auschwitz-Birkenau w niewyjaśnionych okolicznościach. Według jednej wersji przyznał się do kradzieży chleba,

by ocalić współwięźniów przed cierpieniem na mrozie. Druga głosi, iż Grzegorz dobrowolnie zgłosił się na śmierć w komorze gazowej zamiast więźnia posiadającego rodzinę. Pomimo próśb Warszaw-

skiej Metropolii Prawosławnej komendant obozu nie zgodził się na wydanie urny z jego prochami. Grzegorz Peradze został kanonizowany przez Gruziński Kościół Prawosławny w 1995 roku.

Port Praski

– port znajdujący się nad Wisłą w Warszawie na terenie Pragi Północ pomiędzy kolejową linią średnicową a Wisłą. Według przedwojennych planów port ten, zwany wówczas Nowym Portem, miał składać się z pięciu basenów wypełniających cały teren. Ostatecznie na terenach

dawnego starorzecza Wisły powstały tylko 3 baseny portowe o częściowo murowanych nabrzeżach, istniejące do dzisiaj. Port służył do przeładunku towarów i jako port zimowy. Później funkcję przeładunkową przejął Port Żerański. Do 2012 r. w Porcie Praskim cumował dworzec wodny. Obiekt spłonął w nocy z 17 na 18 marca 2012 r.

Obszar portu obejmuje obecnie około 38 ha pomiędzy nasypem kolejowym od strony ul. Sokolej i ulicami Jagiellońską, Zamoyskiego i Okrzei. Planowane inwestycje przewidują wybudowanie nowego centrum w prawobrzeżnej części Warszawy z atrakcyjnymi architektonicznie budynkami, deptakami i zielenią.

Praga II

– osiedle na Nowej Pradze powstało w latach 1952-56 w obrębie ulic: Ratuszowa, Jagiellońska, Darwina oraz Namysłowska. Zostało zrealizowane w duchu socrealizmu, propaganda PRL określała je mianem „praskiego MDM”. Projektanci uważali, że mieszkańcy osiedla powinni widzieć Wisłę i Stare Miasto. Całość starano się zaprojektować w ten sposób, aby panorama była widoczna możliwie ze wszystkich mieszkań.

W 2010 roku Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków wszczęła postępowanie o wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego osiedla Praga II.

R

ul. Stefan Żeromski
scieślę podziękowań – przedmiotem

Julian Różycki (1834-1919)

Fundator i współzałożyciel
Gimnazjum i Liceum im. Władysława IV

Finansujący budowę Szpitala Praskiego,
teatru dla dzieci „Haj”,
dziecięcego Ogródka Jordanańskiego.

Budowniczy kolejki dojazdowej
Warszawa-Marki-Radzymin (1896-1897)

Założyciel Bazaru Różyckiego (1901)

Niezapomnianemu „Królowi Pragi”
w 90. rocznicę śmierci
wdzięczni

Farmaceuci Okręgowej Izby
Aptekarskiej w Warszawie
oraz

Nauczyciele i Uczniowie
Gimnazjum i Liceum im. Władysława IV

Warszawa, 21.04.2009 r.

Julian Józef Różycki – farmaceuta, właściciel kilku aptek, inwestor i działacz społeczny

Jego nazwisko przeszło do historii jako założyciela słynnego Bazaru Różyckiego – targowiska o powierzchni 15 tys. metrów kwadratowych – powstałego w 1901 r. między ulicami: Targową, Żąbkowską i Brzeską.

Julian Różycki w listopadzie 1853 r. ukończył Warszawską Szkołę Farmaceutyczną, a w 1859 r. zdobył tytuł magistra farmacji na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medyko-Chirurgicznej w Warszawie. Prowadził aptekę przy ul. Brukowej 31 (obecnie Okrzei). W 1895 r. założył To-

warzystwo Budowy i Eksploatacji Dróg Żelaznych Podjazdowych, którego staraniem wybudowano w latach 1896-1897 wąskotorową kolejkę dojazdową Warszawa-Marki (później do Radzymina), która działała do 1974 r.

Julian Różycki był opiekunem VII Ochrony (przedszkola) przy ul. Sprzecznej, zajmował się Salą Ochrony Sierot przy ul. Brukowej, zorganizował Kasę Groszowych Oszczędności i Bezpłatną Czytelnie, wspomagał „Ogródek dziecięcy” przy ul. Szerokiej (obecnie Kłopotowskiego), partycypował w kosztach Szpitala Najświętszej Maryi Panny, uzyskał zgodę władz rosyjskich na założenie na terenie Pragi gimnazjum męskiego (dziśjsze LO im. Władysława IV).

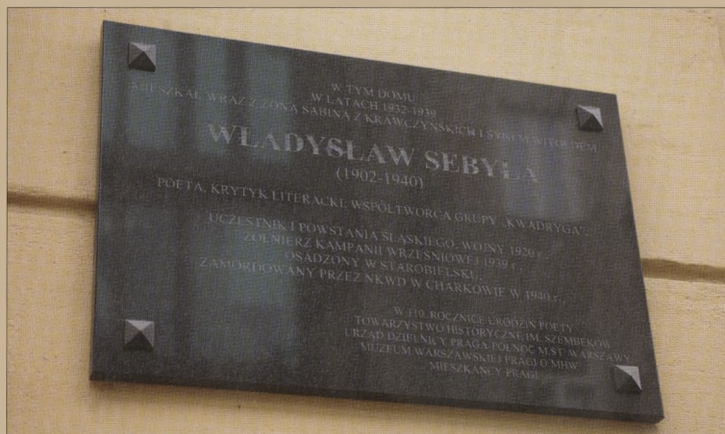
Władysław Sebyła

– poeta

Wybitny twórca, członek grupy literackiej Kwadryga z „niesłusznym” życiorysem dopiero teraz mógł powrócić na Brzeską 5, gdzie mieszkał z żoną Sabina i synem od 1932 r. Odsłonięta w tym roku tablica przypomina postać niezwykłą: wielkiego twórcę i wielkiego patriotę. Więziony w Starobielsku, a następnie zamordowany 11 kwietnia 1940 r. przez NKWD strzałem w tył głowy w Piatichatkach pod Charkowem, po wojnie był celowo pomijany w antologiach poetyckich. Przypomniał go dopiero Czesław Miłosz w mowie wygłaszanej pod-

czas ceremonii wręczania Nagrody Nobla. W 2012 r. roku obchodziliśmy Rok Władysława Sebyły: mieszkańcy Brzeskiej mogli się

dowiedzieć, że na ich ulicy w latach trzydziestych XX wieku działał jeden z ważniejszych salonów literackich stolicy.

Stalowa

– ulica położona na Nowej Pradze, biegnąca od Inżynierskiej do linii kolei obwodowej. Nazwa ulicy nawiązuje do dawnej Stalowni Praskiej, która znajdowała się na rogu Stalowej ze Szwedzką.

Od XIX wieku aż do lat 70. XX wieku na współczesnych posesjach nr 37, nr 39 i nr 41 działał bazar Pachulskiego i Domańskiego, a w okolicznych budynkach znalazły się liczne warsztaty i sklepy. Ulica zagrała w wielu polskich filmach, odgrywając rolę przedwojennej

Warszawy. W filmie *Pianista* Romana Polańskiego ulica Stalowa zagrała rolę ulicy Chłodnej. W opowiadaniach Stefana Wiecheckiego „Wiecha” (który zresztą mieszkał w kamienicy nr 1) właścicielem jednego z sklepików ze słodyczami na Stalowej był Teofil Piecyk.

Marek Sulek – artysta multidyscyplinarny

Praga-Północ zawdzięcza temu mieszkającemu na Pradze absolwentowi ASP w Warszawie i Rietveld Academie w Amsterdamie niezwykłą armię „ochroniarzy”. Artysta zaludnił praski pejzaż bajkowymi postaciami sympatycznego, zawadiackiego Aniołka Stróża. Główna grupa rzeźb na dobre zadomowiła się na Żąbkowskiej, niedawno przybyli „kuzyni” przed Urzędem Dzielnicy, Centrum Handlowym Warszawa Wileńska i Dworcem Wschodnim. Dopelnieniem projektu ma być stworzenie praskiego „szlaku anielskiego”. Wędrując tropem kameralnych rzeźb będzie można odnaleźć ciekawe zakątki dzielnicy. I tak Praga-Północ (ku zazdrości Amerykanów) stanie się nowym Miastem Aniołów.

Danuta Szmit-Zawierucha – varsavianistka

Autorka licznych książek poświęconych Warszawie, m.in. *O Warszawie inaczej*, *Wędrówki po Warszawie*, *Namiestnicy Warszawy*. Laureatka Nagrody ZAiKS-u. W 2012 roku została uhonorowana Nagrodą m. st. Warszawy. Redaktor naczelna miesięcznika historyczno-kulturalnego „Skarpa Warszawska”. Od lat związana z Pragą, mieszka przy placu Hallera.

Mistrzynie małej formy literackiej. Opowiada nam swoją własną wizję historii miasta, często daleką od podręcznikowego kanonu. Opowieści, ubrane w szatę przepięknej polszczyzny, ozdobione anegdotą, legendą czy nawet plotką są prawdziwą ucztą, nie tylko dla miłośników Warszawy. „Uduchowione” opowiadanka Danuty Szmit-Zawieruchy to kolejne perełki do długiego naszyjnika jej literackiego dorobku. (Krzysztof Jaszczyński o najnowszej książce Danuty Szmit-Zawieruchy Gdzie w Warszawie straszy?).

Szkoły

Gdzie mieści się najlepsza szkoła średnia w Warszawie, a nawet w Polsce? Odpowiedź jest oczywista – na Pradze-Północ. Liceum im. Władysława IV w 2011 roku zostało w rankingu „Perspektyw” uznane za najlepszą stołeczną szkołę średnią. Ta szkoła otwiera bramy do świata nauki – mówią jej uczniowie.

A kiedy uczniowie popularnego „Władka” opuszczają już mury swojego liceum, wciąż mogą kontynuować naukę na najwyższym poziomie właśnie na Pradze. Przy ulicy Jagiellońskiej swoją siedzibę ma najlepsza polska prywatna szkoła wyższa – Akademia Leona Koźmińskiego. Uczelnia ta znajduje się również w czołówce najlepszych europejskich szkół biznesowych. Jak wynika z rankingu opublikowanego przez „Financial Times”, Akademia Leona Koźmińskiego zajmuje w nim wysokie 37 miejsce.

Szmulowizna

kiedyś także Szmulowszczyzna, potocznie Szmulki.

Obie nazwy pochodzą od imienia właściciela tych gruntów Szmula (Samuela) Jakubowicza Sonnenberga (1756-1801), zwanego Zbytkowerem (Zbitkawerem), żydowskiego kupca, bankiera, faktora, protegowanego króla Stani-

слава Augusta Poniatowskiego, protoplasty rodu Bergsonów (w tym filozofa Henryka Bergsona). Początkowo folwark Zbytkowera nosił nazwę Bojnowek, z czasem wraz z okolicznymi terenami (wsią i karczmą) przyjął nazwę Szmulowizna.

Zamiast tej nazwy na mapach topograficznych od kilkudziesięciu lat umieszcza się potoczną nazwę

Szmulki, i ta forma znalazła się w oficjalnym Państwowym Rejestrze Nazw Geograficznych.

W latach 1969-1975 na tym terenie powstało osiedle mieszkaniowe Szmulowizna zbudowane według projektu Jana Kalinowskiego. Jego charakterystycznym elementem jest najdłuższy budynek w Warszawie, przy ul. Kijowskiej 11, liczący 508 m.

Targowa

(dawniej Zarwańska, Wołowa, Rynkowa) – ulica biegnąca od alei Zielenieckiej do Ratuszowej. Jej nazwa nawiązuje do historycznej osady Targowe Wielkie, która znajdowała się w okolicy. Historia ulicy

sięga XII i XIII wieku, kiedy to ten trakt stanowił jedną z głównych osi wsi Targowe Wielkie, w XVII wieku istniał jako droga łącząca Pragę ze Skaryszewem. W okresie międzywojennym w sąsiedztwie Dworca Wileńskiego powstał gmach Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych,

zaś w rejonie ul. Kijowskiej ulicę przecięł wiadukt kolei średnicowej. Była wówczas najważniejszą ulicą tej części miasta, nazywano ją nawet czasem „Praską Marszałkowską”.

Zaraz po wojnie ul. Targowa, jako stosunkowo mało zniszczona, stała się główną siedzibą władz miasta, przeprowadzono przez nią również pierwszą powojenną linię tramwajową. Swoją siedzibę pod nr 63 znalazło Polskie Radio, zaś w budynku Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych usadowiła się Krajowa Rada Narodowa. W 1945 roku ulica była najruchliwszą ulicą w mieście.

W 2011 roku pod ulicą rozpoczęła się budowa II linii metra oraz stacji Dworzec Wileński. Wyremontowana Targowa już za kilka lat z pewnością stanie się najważniejszą i jedną z najładniejszych ulic po prawej stronie Wisły.

**Stefan „Wiech”
Wiechecki**
– prozaik, satyryk,
publicysta i dziennikarz

Autor popularnych felietonów pisanych gwarą warszawską, przedstawiających w satyrycznym świetle mieszkańców Targówka i Pelcowizny; w felietonach stworzył postać Teofila Piecyka, komentującego codzienne życie stolicy.

Julian Tuwim nazywał Wiecha „Homerem warszawskiej ulicy i warszawskiego języka”, w *Kwiatach polskich* pisał: *Potem to ślicznie Wiech uwieczniał, z daleka więc do pana Wiecha pełen wdzięczności się uśmiecham... I cóż pan teraz uskutecznia?*

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska: *Wiech to gentleman, szalenie dowcipny, nigdy jadowity, często wzruszający. Jego felietony są wynikiem obserwacji bardzo uważnej, pracy w swoim rodzaju całkiem twórczej i na wskroś oryginalnej.*

Wiech nie posługiwał się czystą gwarą przypisaną którejś z przedwojennych dzielnic Warszawy, była to raczej jej mieszanek. Po wojnie, gdy gwara wyszła z użycia i stała się językiem martwym, Wiech nadal ją rozwijał, być może inspirowany rozmowami swoich sąsiadów ze Stalowej 1. Dziś trudno już dociec, co zostało przez Wiecha przetworzone, co jest prawdziwym wyrażeniem gwarowym, a co zostało przez niego wymyślone.

Roman Woźniak
– rzeźbiarz, profesor ASP,
dyrektor Teatru Academia,
prezes Stowarzyszenia
Edukacji Artystycznej Śląd

Artysta wszechstronny i z sercem (po prawej – oczywiście – stronie!). W 2000 r. przy ul. 11 Listopada 22 powołał do życia Teatr Academia, wybitną placówkę teatralną, realizującą imponującą ilość przedsięwzięć artystycznych, edukacyjnych i animacyjnych. Wraz z artystami nowego „osadnictwa kulturalnego” Pragi stworzył kilka edycji festiwalu „Sąsiedzi dla Sąsiadów” w istotny sposób rewidujących zawężony stereotyp w postrzeganiu dzielnicy.

Użytkuje studio fotograficzno-plastyczne w znanym kompleksie przy ul. Inżynierskiej 3 wraz z żoną Zeldą Klimkowską – autorką kilku cykli fotograficznych dokumentujących przemianę dzielnicy pod wspólnym tytułem „Ludzie i społeczności praskie”. Zagorzały Prażanin: nie dość, że pracuje na Pradze, to jeszcze tu mieszka (przy ul. Jagiellońskiej)!

Wileńska

– ulica biegnąca od Targowej do Szwedzkiej. Jej nazwa jest związana z tym, że wybudowana obok linii kolejowa biegła w kierunku Wilna.

Ulica została wytyczona w latach 60. XIX wieku w związku z budową Dworca Petersburskiego na linii kolei żelaznej warszawsko-petersburskiej. Budynek dworca został przez Rosjan wysadzo-

ny w 1915 roku, a w uwolnionym miejscu w okresie międzywojennym powstał kompleks gmachów kolejowych z gmachem Warszawskiej Dyrekcji Kolei na czele. Niewielkie zniszczenia wojenne ulicy doprowadziły do tego, że w sąsiedztwie ulokowały się pierwsze powojenne władze Polski Ludowej, których siedzibą był Budynek Dyrekcji Kolei Państwowych.

Ulica rozpoczyna swój bieg od skrzyżowania z Targową na placu Wileńskim, po czym kieruje się północ, gdzie przecina kolejno ulice Inżynierską, Zaokopową, Rzeszotarską, Konopacką, Środkową i Czyszową, by zakończyć się na skrzyżowaniu ze Szwedzką.

Ząbkowska

– ulica biegnąca od Targowej do Radzywińskiej. Jedna z najbardziej znanych arterii Warszawy. Istniała już od XVI wieku jako droga graniczna między Pragą a Skaryszewem, w kierunku Woli Ząbkowskiej (dzisiejszych Ząbek), od której to wywodzi się współczesna nazwa ulicy.

Przy Ząbkowskiej znajdował się m.in. ratusz Skaryszewa (na rogu Targowej) i folwark Szmula Zbyt-kowera. W 1770 r. ulicę w rejonie dzisiejszej ul. Markowskiej przecięto wałem, przy którym stanęły roгатki Ząbkowskie, zlikwidowane ok. 1889 r., gdy włączono Szmulowiznę do Warszawy. W miejscu folwarku w końcu XIX w. powstała wytwórnia spirytusu (późniejszy „Koneser”). Na Ząbkowską prowadzi jedno z wyjść z Bazaru Różyckiego.

Po obu stronach ulicy zachowały się zabytkowe domy mieszkalne z przełomu XIX i XX wieku, zamieszkiwane kiedyś w znacznej części przez społeczność żydowską.

W ostatnich latach sukcesywnie poddaje się jej rewitalizacji.

O nowym charakterze ulicy decyduje też ciąg modnych lokali, z których najstarszym jest pub Łysy Pingwin. Od kilku lat na początku września organizowane jest Święto ulicy Ząbkowskiej. Prezentują się na nim okoliczne

galerie, pracsy artyści i organizacje pozarządowe, odbywają się międzynarodowe wystawy, happeningi, pokazy filmów i konkursy dla dzieci, a na scenie rozstawione przy skrzyżowaniu z ul. Brzeską – koncerty.

Niezwykła PRAGA

Szumł Zbytkower – żydowski kupiec i dostawca, bankier, faktor

Właściwie Szumł Jakubowicz lub Józef Samuel Sonnenberg, protegowany Stanisława Augusta Poniatowskiego. Od króla dostał w 1796 roku w dzierżawę dzisiejszą dzielnicę Warszawy, Targówek. Założył tam folwark Bojń-

wek. W 1798 otrzymał od króla pruskiego Fryderyka Wilhelma II przywilej nabywania nieruchomości i dóbr ziemskich. W 1780 roku zakupił od królewskiego skarbu miasteczko Gołędzinów i założył tam za zgodą biskupa płockiego Michała Poniatowskiego kirkut na Bródnie, przy dzisiejszej ulicy św. Wincentego. Do dziś okolice ulic Kawęczyn-

skiej i Białostockiej – nazywane są Szumłowizna. Zbytkower był właścicielem rzeźni, magazynów mięsnych, garbarni, tartaków i cegielni. Na Pradze wybudował też synagogę.

Podczas rzezi Pragi w 1794 roku Zbytkower ukrył wielu mieszczan praskich, ratując ich tym samym od śmierci bądź niewoli. Wykupował także dzieci z rąk Kozaków.

Jerzy Ryszard „Jurry” Zieliński – malarz, poeta, autor happeningów

Jedna z ważniejszych postaci artystycznego życia Warszawy lat 60. i 70. Bardzo mocno związany z Pragą – jego pracownia mieściła się przy ulicy Markowskiej.

Absolwent Warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych, dyplom z malarstwa uzyskał w 1968 roku w pracowni Jana Cybisa. W 1965 roku wraz z Janem Dobkowskim założył grupę artystyczną „Neo Neo Neo”.

Słynął z regularnego zakłócania wernisaży artystycznego establishmentu i świąt państwowych (akcja „Zgrzyt” z okazji 1-Maja), z zabawowego stylu życia, z bójek w kawiarni „U Hopfera” i na Pradze. Był nieobliczalny, dowcipny i uroczy. Bano się go i lubiano, a jego legendę straciła ugruntowała nagła i zagadkowa śmierć – 3 marca 1980 r. ciało artysty znaleziono na bruku pod oknem jego warszawskiej pracowni. Prawdopodobnie spadł z czwartego piętra, kiedy po gzymsie próbował wydostać się z zatrzaśniętego przez wychodzących z mieszkania kolegów.

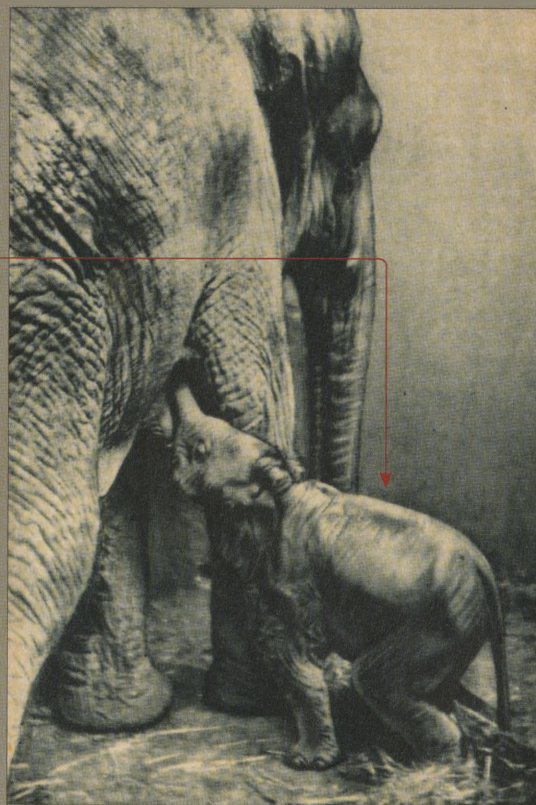
– Miejski Ogród Zoologiczny w Warszawie zlokalizowany jest przy ulicy Ratuszowej 1/3. ZOO zostało otwarte w 1928 r. na powierzchni 12 ha i początkowo posiadało ok. 500 okazów zwierząt. Obecnie jego powierzchnia wynosi 32 ha.

W czerwcu 1937 roku w ogrodzie przyszła na świat słynna słonica Tuzinka. Był to dwunasty z rzędu słoń urodzony w niewoli, odkąd zaczęły powstawać ogrody zoologiczne, a jak dotąd jedyny urodzony w Polsce.

3 września 1939 r. na ogród spadły pierwsze bomby. Wojsko dokonało odstrzału wszystkich groźnych zwierząt. Część zwierząt została ubita na mięso dla mieszkańców Warszawy, część zginęła od pocisków, a niektóre wydostały się na teren miasta. Najcenniejsze, w tym ulubienica warszawiaków Tuzinka, wywieziono do Rzeszy. W czasie okupacji hitlerowskiej ówczesny dyrektor ogrodu, Jan Żabiński, czynny działacz konspiracyjny, w tajemnicy przed rodziną prowadził na terenie ZOO skład materiałów wybuchowych. Ponadto, wraz z żoną Antoniną, ukrywali w swoim domu zbiegłych z getta Żydów. Kilku zresztą dyrektor Żabiński osobiście przeprowadził na aryjską stronę. Większość z tych, którzy znaleźli schronienie w willi Żabińskich, przetrwała wojnę. W 1965 roku Jan i Antonina otrzymali za swoją działalność tytuł „Sprawiedliwy wśród Narodów Świata”.

Po wojnie ZOO zostało ponownie otwarte 22 lipca 1949 roku. W 1959 roku nastąpiło otwarcie drugiej bramy wejściowej do ZOO, od strony Mostu Gdańskiego.

Warszawski Ogród Zoologiczny od kilku lat przeżywa prawdziwy rozkwit. Nie brakuje sukcesów hodowlanych, powstają nowe inwestycje, z roku na rok odby-

wa się tu coraz więcej imprez popularnonaukowych i rozrywkowych, a zwiedzających z każdym sezonem przybywa.

Ogród jest wpisany do prestiżowego Europejskiego Stowarzyszenia Ogrodów Zoologicznych.

Indeks ilustracji

Okladka:

- ✓ Kościół świętego Michała i świętego Floriana na Pradze, fot. Hubert Śmietanka

Str. 3:

- ✓ Piotr Zalewski, Burmistrz Dzielnicy Praga-Północ m.st. Warszawy, fot. archiwum urzędu

Str. 4:

- ✓ Ulica Ząbkowska, fot. Cezary Piwowski

Str. 5:

- ✓ Paweł Althamer, fot. PAP
- ✓ Paweł Althamer *Guma*, fot. archiwum Magdaleny Hennig-Rosieckiej
- ✓ Jerzy Andrzejewski, fot. archiwum

Str. 6:

- ✓ Gosia Baczyńska, fot. Paweł Bownik
- ✓ Bazar Różycznego, fot. archiwum Stowarzyszenia Kupców Warszawskich Bazaru Różycznego

Str. 7:

- ✓ Menachem Begin, fot. archiwum
- ✓ Tablica na głównej fasadzie budynku Gmachu Wychowawczego Warszawskiej Gminy Starozakonnych im. Michała Bergsona, fot. archiwum
- ✓ Teatr Baj, fot. Darwinek

Str. 8:

- ✓ Stanisława Celińska, fot. Łukasz Skrzypecki
- ✓ Maria Czaplicka, fot. archiwum
- ✓ Paweł Elsztein, fot. archiwum

Str. 9:

- ✓ Skład Towarzystwa Akcyjnego A. Wróblewski, fot. Paweł Lech
- ✓ Koneser, fot. archiwum BBI Development NFIS A.

Str. 10:

- ✓ Janusz Korczak, fot. archiwum
- ✓ Zofia Kubicka *Odpoczynek fauna*, fot. archiwum artystki

Str. 11:

- ✓ Gmach koszar przy ulicy 11 Listopada, fot. M. Pilich

- ✓ Kadr z filmu *Pianista*, reż. R. Polański

Str. 12:

- ✓ Centrum Artystyczne Fabryka Trzciny, fot. archiwum Centrum

- ✓ Mirosław Nizio, fot. Krzysztof Lipiński

Str. 13:

- ✓ Plakaty autorstwa Jaime Nieto

Str. 14:

- ✓ Nowa Praga, Bazar Pachulskiego, fot. Witold Pietrusiewicz

- ✓ Wiesław Ochman i Chór Akademii Medycznej w Lublinie, fot. Szatler

Str. 15:

- ✓ Janusz Owsiany, fot. Radek Pasterski

Str. 16-17:

- ✓ Plan Pragi, 1899 r., ze zbiorów Rafała Bielskiego

Str. 18:

- ✓ Park Praski, 1925 r., pocztówka ze zbiorów Rafała Bielskiego

Str. 19:

- ✓ Wnętrze prawosławnej kaplicy św. Grzegorza Peradze przy ul. Lelechowskiej 5 w Warszawie, fot. Adrian Boston

- ✓ Port Praski. Nowoczesne centrum prawobrzeżnej Warszawy, fot. JEMS Architektki

Str. 20:

- ✓ Fontanna przy placu Hallera, fot. Adam Wysocki

- ✓ Tablica upamiętniająca Juliana Różyczkiego na budynku VIII LO od strony al. Solidarności, fot. Tadeusz Rudzki

Str. 21:

- ✓ Tablica upamiętniająca Władysława Sebyłę przy ul. Brzeskiej 5, fot. Mateusz Opasiński

- ✓ Ulica Stalowa, fot. Rafał Bielski

Str. 22:

- ✓ Marek Sulek, fot. archiwum artysty
- ✓ Danuta Szmit-Zawierucha, fot. Katarzyna Betlińska

Str. 23:

- ✓ VIII Liceum Ogólnokształcące im. Władysława IV, 1912 r., pocztówka ze zbiorów Rafała Bielskiego

- ✓ Akademia Leona Koźmińskiego, fot. archiwum uczelni

Str. 24:

- ✓ Budynek przy ul. Kijowskiej 11, fot. archiwum

- ✓ Ulica Targowa, 1912 r., pocztówka ze zbiorów Rafała Bielskiego

Str. 25:

- ✓ Stefan „Wiech” Wiechecki, fot. Władysław Miernicki

- ✓ Spektakl Sekstet, reż. Roman Woźniak, fot. Joanna Grzymkiewicz

Str. 26:

- ✓ Ulica Wileńska, 1910 r., pocztówka ze zbiorów Rafała Bielskiego

- ✓ Róg ulic Ząbkowskiej i Targowej, fot. Hiuppo

Str. 27:

- ✓ Brama Cmentarza Żydowskiego na Bródnie, fot. Mikołaj Węgier
- ✓ Jerzy Ryszard „Jurry” Zieliński, fot. archiwum

Str. 28:

- ✓ Stolica Tuzinka, duma Warszawskiego ZOO, 1937 r., pocztówka ze zbiorów Rafała Bielskiego

- ✓ ZOO w Warszawie, 1934 r., pocztówka ze zbiorów Rafała Bielskiego

Str. 30-31:

- ✓ Budynek przy ulicy Ząbkowskiej 11, fot. Tadeusz Rudzki

Publikacja sfinansowana przez
Urząd m. st. Warszawy dla Dzielnicy Praga-Północ
ul. Ks. I. Kłopotowskiego 15

03-708 Warszawa

tel.: (22) 590 00 00

fax: (22) 590 00 04

www.praga-pn.waw.pl

Redakcja: Magdalena Hennig-Rosiecka

Skład i łamanie: Filip Łukaszewski

Współpraca: Maciej Romanowski

Wykonanie:

Agencja Wydawniczo-Reklamowa Skarpa Warszawska Sp. z o.o.

Pl. Hallera 5 lok. 7a

03-464 Warszawa

tel.: (22) 416 15 81

www.skarpawarszawska.pl

ISBN 978-83-63842-02-4

Praga w sieci

www.praga-pn.waw.pl

www.facebook.com/UrzedDzielnicyPragaPolnoc

www.twoja-praga.pl

